

Lapsiasiavaltuutetun lausunto hallituksen esitysluonnoksesta lastensuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Viite: VN/463/2021

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi esitysluonnosta yleissopimuksen näkökulmasta.

Lapsiasiavaltuutetun lausunto on jätetty lausuntopalvelu.fi:ssä 20.5.2021.

Esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtion lastensuojelulaitoksesta sekä muutettavaksi lastensuojelulakia, terveydenhuoltolakia ja yksityisistä sosiaalipalveluista annettua lakia. Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä kumottaisiin.

Esityksen tavoitteena on vähentää lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuutta ja tätä kautta vahvistaa lapsen oikeuksien toteutumista lastensuojelussa. Yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä voisi olla vastuullaan enintään 35 lasta vuonna 2022 ja enintään 30 lasta vuodesta 2023 alkaen. Lisäksi säädetään mm. tehostetusta avohuollon tukitoimesta, jolla pyritään ehkäisemään lapsen sijoituksen tarvetta. Esityksessä tarkennetaan lastensuojelulaitoksen henkilökunnan ammatillisia osaamisvaatimuksia ja erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä selkeytetään. Erityisen huolenpidon tuottaminen keskitetään valtion lastensuojeluyksiköihin sekä kunnan omistamiin lastensuojelulaitoksiin. Rajoitustoimenpiteitä täsmennetään huomioiden erityisesti lasten päihteiden käyttöön liittyvät haasteet sekä muutoin lapsen hengen, terveyden ja kehityksen suojeleminen.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Muutokselle asetetut tavoitteet ovat kannatettavia.
- Säännös lastensuojelun sosiaalityöntekijämitoituksesta on tarpeellinen. Mitoituksen toteutumista ja vaikutuksia lastensuojelun toteutumiselle on seurattava tarkkaan. Myös ehdotukset asuinyksiköiden henkilöstömitoituksista on kannatettavia.
- Kansainvälisiä tilanteita koskevat säännökset ovat kehittyneet hyvään suuntaan. Soveltamistilanteet ovat hyvin haastavia, joten sosiaalityöntekijöille tulisi tarjota lisäkoulutusta niiden soveltamisalasta, tulkinnasta sekä puuttumista edellyttävien tilanteiden tunnistamisesta.
- Lapsen sosiaalihuollon asian vireille tuloa koskevan säännöksen perusteluista tulee tarkentaa, jotta sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain alaisten tehtävien välinen työnjako on mahdollisimman selkeä. Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että lastensuojelutarpeen arviointi on yksi vaativimmista lastensuojelun tehtävistä, joka edellyttää riittävää lastensuojelutyön osaamista.
- Tehostettua avohuollon tukitoimea koskeva säännös on tavoitteiltaan hyvä, mutta epäselvää on, muodostuuko siitä ylimääräinen porras palveluihin, joiden jo nykyisellään tulisi toteutua avohuollossa.
- Vaativan sijaishuollon integroidusta palveluista ei saa muodostua muun palvelujärjestelmän puutteita paikkaavaa palvelua.
- Mahdollisuus erityisen huolenpidon jakson pidentämiseen esitetyllä tavalla on joissain tilanteissa lapsen hengen, terveyden ja kehityksen välttämätöntä. On kuitenkin tärkeää muistaa, että puolen vuoden jakso lapsen ja nuoren elämässä on pitkä aika.
- Kiinniotto-käsitettä tulisi tarkentaa vähintäänkin säännöksen perusteluissa.
- Lastensuojelun kansallista koordinaatiota, ohjausta ja tutkimusta on vahvistettava lisämäärällä lakiin velvoite näiden toteutumiseksi.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

1. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2022 alusta ja 30 lasta/sosiaalityöntekijä vuoden 2023 alusta. (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotettua muutosta kannatettavana. Rajoittamalla sosiaalityöntekijän asiakasmäärää voidaan parantaa lastensuojelun laatua, kun kunkin asiakkaana olevan lapsen ja perheen asioiden käsittelyyn voidaan varata enemmän aikaa.

Jotta ehdotuksen myönteiset vaikutukset toteutuisivat, on varmistettava, että lastensuojelussa on riittävät resurssit suhteessa asiakasmääriin. Muussa tapauksessa on vaarana, että asiakasmitoitus estää lapsen ja perheen tarvitsemien lastensuojelun palvelujen saannin oikea-aikaisesti. On luotava menettelyt sekä äkillisiin että pidempiaikaisiin asiakasmäärien kasvuun, jotta asiakasmitoituksesta voidaan huolehtia myös poikkeuksellisimmista tilanteissa.

Asiakasmitoituksen toteutumista ja sen vaikutuksia lastensuojelun palvelujen saatavuuteen ja toteuttamiseen tulee seurata ja arvioida jatkuvasti.

2. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lastensuojeluviranomaisen kansainvälisestä toimivallasta (17 §), lastensuojelun järjestämis- ja kustannusvastuusta kansainvälisissä tilanteissa (17 a §) sekä lastensuojelun tarpeen arvioinnista ulkomailla (17 b §). Selkiyttääkö sääntely rajat ylittäviä tilanteita?

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan ehdotettu sääntely selkeyttää rajat ylittäviä tilanteita. Ne ovat lähes poikkeuksetta hyvin haastavia ja vaativat erityistä osaamista. Kaikilla sosiaalityöntekijöillä tulee olla perustiedot näiden tilanteiden hoitamisesta, mutta sen lisäksi on selvää, että erityisosaamisen tulee olla keskitettyä.

3. Esityksessä ehdotetaan säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta ja lapsen palvelutarpeen arvioinnista (26 §). Onko ehdotettu sääntely selkeä?

Esitysluonnoksessa on pyritty selkeyttämään lapsen asian etenemistä sosiaalihuollon asian vireille tulosta tarvittaessa lastensuojeluasiakkuuteen asti. Prosessin selkeyttäminen on sinänsä kannatettava asia. Jossain määrin kuitenkin edelleen jää epäselväksi muun muassa, miksi sosiaalihuollon asia tulee vireille lastensuojelussa, voiko lapsen asia tulla vireille myös

sosiaalihuoltolain nojalla ja voiko samaan aikaan olla vireillä sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain mukaisia asioita, vai eteneekö asia aina sosiaalihuollon asiakkuuden kautta mahdolliseen lastensuojeluasiakkuuteen. Perusteluista ei myöskään käy ilmi, muuttaako tai vaikuttaako ehdotettu sääntely jollain tavoin vuonna 2014 voimaantulleeseen rajanvetoon sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välillä (HE 164/2014 vp). Sinänsä on perusteltua, että lapsen palvelutarvetta arvioidaan alusta alkaen laajasti sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain mukaisten palvelujen näkökulmasta. Perusteluja olisi hyvä täydentää näiltä osin.

Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että lastensuojelutarpeen arviointi on yksi vaativimmista lastensuojelun tehtävistä, joka vaatii vahvaa lastensuojeluun liittyvää osaamista. Se, että lapsen sosiaalihuollon ja/tai lastensuojelun palvelujen tarve arvioidaan aina lastensuojelussa, voi parantaa oikein mitoitettujen ja oikea-aikaisten palvelujen toteutumista. Se voi kuitenkin myös aiheuttaa epäselvyyttä muun muassa siitä, minkä lain nojalla niitä toteutetaan. Myös asiakkaana olevan lapsen ja perheen on tärkeä tietää, mikä lain piirissä he kulloinkin ovat.

4. Esityksessä ehdotetaan säädettävän tehostetusta avohuollon tukitoimesta (37 b §). Mikä on näkemyksenne sääntelyn selkeydestä suhteessa muihin lastensuojelun avohuollon palveluihin?

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa sitä, että mahdollisuus kiireellisiin avohuollon tukitoimiin poistetaan laista. Jo hallituksen esitysluonnosta edeltäneeseen arviomuistioon antamassaan lausunnossaan¹ lapsiasiavaltuutettu totesi, että 37 b § tavoite on hyvä, mutta säännös on epäselvä ja se tuo tarpeetonta porrastusta palveluihin, joiden tulisi jo tällä hetkellä toteutua asiakkaan subjektiivisina oikeuksina. Säännöksen tuomaa lisäarvoa on vaikea hahmottaa, vaikka säännökseen on nyt lisätty, että 37 b §:n mukaisia toimia voidaan järjestää niiden avohuollon tukitoimien lisäksi, joista säädetään 34 §:ssä ja 36 §:ssä.

Lapsiasiavaltuutetun toistaa näkemyksensä, jonka mukaan avohuollon tukitoimien tavoitteena on aina oltava kodin ulkopuolisen sijoituksen tarpeen ehkäiseminen. Lastensuojelun tarpeen arvioinnissa on alusta alkaen kartoitettava riittävät tukitoimet, jotta tavoitteeseen päästäisiin mahdollisimman hyvin. Perusteluissa (s. 152) todetaan, että tehostettu avohuollon tukitoimi olisi ”yksilöllistä, intensiivistä ja moniammatillista kuntouttavaa tukea”. Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan avohuollon tukitoimien tulee alusta alkaen olla lapsilähtöisesti yksilöllisistä ja tarpeenmukaisesti intensiivistä ja moniammatillista tukea.

On hyvä, että lapsen tarvetta kodin ulkopuoliseen sijoitukseen pyritään ehkäisemään tehokkain ja kohdennetuin toimin. Pykäläkohtaisten perustelujen esimerkeistä käy ilmi, millaisiin tilanteisiin tehostetulla tukitoimella pyritään puuttumaan. Pykälän ja sen perustelujen muotoiluista voi kuitenkin saada käsityksen, että tehostettu avohuollon tukitoimi on ikään kuin välivaihe ennen sijoitusta. Vaarana on, että lapsi ei saa tarvitsemiaan riittäviä palveluja oikea-aikaisesti.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo lisäksi, että ehdotettu kahden kuukauden arviointiväli tehostetun avohuollon tukitoimen tavoitteiden toteutumisesta ja sen jatkamisesta tulee perustella selkeästi.

5. Onko esityksessä ehdotettu 49 a §:n 2 momentin c-kohdan päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä sijaishuollon integroitua palvelu ja sitä koskeva päätöksenteko (49 b §) sääntelyltään selkeä ja toteutettavissa käytännössä?

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan kyseiset säännökset ovat sinänsä selkeitä, mutta huomauttaa, että myös 37 b §:n nojalla voidaan perustelujen mukaan puuttua lapsen vakavaan päihdeongelmaan. Näiden kahden säännöksen suhde jää epäselväksi erityisesti siitä näkökulmasta, että lapsen vakavaan päihdeongelmaan on vaikea puuttua avohuollon tukitoimin. On selvää, että lapsen päihdeongelmaan tulisi puuttua kiireellisesti ja tehokkaasti, sillä se usein johtaa kasvaviin muihin ongelmiin ja raskaampaan avun tarpeeseen.

Lisäksi lapsiasiavaltuutettu toteaa 49 a §:n osalta seuraavaa. Säännöksen perusteluissa painotetaan lapsen edun mukaista palvelukokonaisuutta, joka on myönteistä. Esityksenluonnoksen perusteluissa (s. 157) todetaan, että vaativaan sijaishuoltoon ohjautuvilla lapsilla tuen tarpeet linkittyvät usein toisiinsa ja niihin vastaaminen edellyttää monialaista tukea. Muutosehdotuksen riskinä on, että lapsi joutuu siirtymään eri laitosten välillä saadakseen tarvitsemansa tuen kokonaisuudessaan. Tämä voi myös osaltaan johtaa siihen, että avun saanti tosiasiallisesti hidastuu ja vaikeutuu, vaikka säännöksellä päinvastaista tavoitellaan.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että on myös huolehdittava siitä, että vaativan sijaishuollon integroidusta palvelusta ei muodostu muun palvelujärjestelmän puutteita paikkaava palvelu silloin, kun lapsi tarvitsisi ensisijaisesti terveydenhuollon/erityissairanhoidon palvelua. Tällainen riski on tunnistettavissa erityisesti lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä sijaishuollon integroidun palvelun osalta.

6. Esityksessä ehdotetaan erityisen huolenpidon palvelun tuottamisen keskittämistä julkisen sektorin toimijoille (60 d §). Muutokseen esitetään pitkää siirtymäaikaa vuoteen 2026 asti. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Erityisen huolenpidon palvelujen tuottamisen keskittäminen julkiselle sektorille voi olla järkevää, mutta lapsiasiavaltuutettu pitäisi hyvänä, että tätä perusteltaisiin selkeämmin ja laajemmin. Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että jos keskittämiseen päädytään, on huolehdittava siitä, että julkisen sektorin toimijoilla on riittävästi resursseja ja, että se pystyy tarvittaessa vastaamaan myös nopealla tahdilla resurssitarpeen kasvuun.

7. Esityksessä ehdotetaan vähimmäishenkilöstömitoituksia vaativan sijaishuollon ja erityisen huolenpidon palveluihin (59 a §). Mitoitukset porrastetaan vuosille 2022–2026, täysimääräisinä mitoitukset tulisivat voimaan vuonna 2026. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Lapsiasiavaltuutettu pitää asuinyksiköiden henkilöstömitoituksia erittäin kannatettavina ja välttämättöminä. Toistamme jo arviomuistioon antamassamme lausunnossa olleen huomautuksen: vaikka 4 momentin (arviomuistiossa 3 mom.) mukaan henkilöstön määrä on suhteutettava tarpeen mukaan (pykälässä säädetty edellytykset huomioon ottaen), on mitoitusta seurattava tarkasti, ettei vähimmäismäärästä muotoudu käytännössä myös maksimi. Ja toisaalta, epäselvää on, onko mitoituksesta mahdollista poiketa myös alaspäin mainittujen edellytysten puitteissa.

8. Esityksessä ehdotetaan uutta säännöstä kiinnipitämisestä lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi (68 a §). Onko sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Lapsiasiavaltuutettu kiittää, että esitykseen on otettu mukaan aiemmassa lausunnossamme esitetty ehdotus siitä, että kiinnipitoa voitaisiin käyttää myös sen estämiseen, että lapsi karkaa laitoksesta esimerkiksi ikkunasta, ovesta tai laitoksen piha-alueelta. Säännöksen perusteluissa on kiitettävästi tunnistettu ja tunnustettu tilanteiden kiireellinen luonne ja välttämättömyys kyetä tekemään ratkaisu liikkumisvapauden rajoituksesta ja kiinnipidosta nopeasti.

9. Esityksessä ehdotetaan muutettavan luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamista koskevaa nykyistä säännöstä (69 a §) siten, että siinä säädetty kiinniottaminen

mahdollistaa poliisille toimivallan lapsen kiinniottamiseksi virka-apuna. Poliisin virka-avun antamisesta säädetään tarkemmin uudessa 69 b §:ssä. Onko ehdotettujen 69 a § ja 69 b § sääntely riittävän selkeä ja millaisia käytännön vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

Lapsiasiavaltuutettu pitää hyvänä, että sääntelyssä täsmennetään lastensuojelulaitoksen ensisijaista ja ennakoivaa velvollisuutta selvittää lapsen tilanne ja ryhtyä toimenpiteisiin lapsen palauttamiseksi sijaishuoltopaikkaan. Lapsiasiavaltuutettu myös pitää myönteisenä, että lapsi voidaan tarkastaa auton ulkopuolella ja, että tähän voidaan 66 §:n mukaisesti käyttää metallinilmaisinta, joka vähentää tarvetta muille, enemmän lapsen yksityisyyttä loukkaaville tarkastustavoille. Lisäksi on hyvä, että lasta voidaan pitää kiinni autossa turvallisuuden varmistamiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu pitää valitettavana, ettei lastensuojelulaitokselle edelleenkään esitetä mahdollisuutta tehdä poliisille katoamisilmoitusta lapsen poistuttua laitoksesta tai hänen jäädessään palaamatta lomilta. Esitysluonnosta edeltäneen arviomuistion perusteluihin (s. 136) vielä sisältyi toteamus siitä, että laitos tekee katoamisilmoituksen tai virka-apupyynnön poliisille, jos lapsi on välittömässä vaarassa, mutta esitysluonnoksessa ei enää sitäkään ole. Nyt ehdotettujen 69 a § ja 69 b § sekä niiden perustelujen mukaan jää epäselväksi muun muassa, missä tilanteissa virka-apua poliisilta pyydetään ja kenen tekemään katoamisilmoitukseen (tai ilmoitukseen lapsen etsintäkuuluttamisesta) poliisille viitataan (s. 175).

Esitysluonnos on tässä kohdin muutoinkin epäselvä: eri kohdissa kuvataan ilmoituksen tekemistä sosiaalipäivystykseen, poliisille jne. virka-aikana tai virka-ajan ulkopuolella. Haasteellista ja pääsääntöisesti kiireellistä tilannetta varten olisi tärkeää olla täsmälliset ja selkeät ohjeet, miten toimitaan.

Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan kiinniotto -käsitettä tulisi täsmentää. Säännöksessä todetaan, että *”laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä ja toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus ottaa luvatta laitoksesta poistunut lapsi kiinni lapsen palauttamiseksi takaisin laitokseensa.”* Perusteluissa (s. 174) täsmennetään, ettei kiinniottaminen tarkoita minkäänlaista lapsen fyysistä koskettamista. Kiinniottaminen yleensä tarkoittaa jonkinlaista koskettamista, jonka ei kuitenkaan tarvitse olla voimakkeina käyttämistä. On kaikkien osapuolien etu, että kiinniottotilanteessa on selvää, mitä toimivaltuuksia kiinniottoon kuuluu.

Lapsiasiavaltuutettu on esittänyt, että joissain erittäin poikkeuksellisissa palautustilanteissa kiinnipitoa tai vastaavaa rajoitusta voitaisiin käyttää lapsen ohjaamiseksi kulkuneuvoon esimerkiksi kädestä tai hartiasta ohjaamalla. Käytännössä lapselle tutun ohjaajan ohjaus esimerkiksi kädestä tai hartiasta ohjaamalla olisi lapsen kannalta lievempi puuttuminen fyysiseen koskemattomuuteen kuin poliisiviranomaisen tekemä kiinniotto. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että sääntelyn tulisi olla yksiselitteistä, jotta ylilyönneiltä vältyttäisiin. Sääntelyllä tulisi myös turvata sekä lapsen että työntekijöiden turvallisuus ja oikeudet.

10. Esitys sisältää muutoksia työryhmän ehdotuksiin päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson aikana tehtävistä rajoitustoimenpiteistä ja yhteydenpidon erityisestä rajoittamisesta (71 § ja 72 §). Millaisia vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla näette olevan lapsen päihdehoidon vieroitushoidon ja kuntoutuksen sekä erityisen huolenpidon jakson toteuttamiseen?

Esitysluonnoksessa luetellaan paljon erityisiä rajoitustoimenpiteitä, minkä vuoksi on vaikea hahmottaa, mikä rajoitustoimenpide ei kuulu erityisten rajoitustoimenpiteiden piiriin. Lisäksi epäselväksi jää, voivatko yksityiset laitokset jatkossa järjestää erityistä päihdehoitoa, kun päihdehoitoa antaville yksiköille esitetään laajasti mahdollisuus erityisiin rajoitustoimenpiteisiin, jotka kohdistuvat lapsen perusoikeuksiin.

11. Vapaamuotoiset huomiot edellä mainittuihin säännöksiin:

Ehdotetun 60 b §:n osalta toteamme seuraavaa. Lapsen hengen, terveyden ja kehityksen kannalta voi joissain tapauksissa olla oleellinen merkitys sillä, että erityisen huolenpidon jakso on aiempaa pidempi. Jos jakson perusteena on esimerkiksi vakava päihteidenkäyttö, on ensiarvoisen tärkeää, että jakso on riittävän pitkä hoidon tavoitteiden toteutumiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu kuitenkin samalla muistuttaa, että puolen vuoden jakso on lapsen ja nuoren elämässä todella pitkä aika. Lapsen aikakäsitys ja kokemus ajan kulusta poikkeaa aikuisten kokemuksesta ja siksi kasvatuksessa on huomioitava myös erossaolon negatiiviset vaikutukset esimerkiksi lapsen ystävyysuhteisiin. Nuorten tarvetta sosiaaliseen kanssakäymiseen ja yhdessäoloon toisten nuorten kanssa on kunnioitettava siksikin, että sosiaalinen kanssakäyminen on välttämätöntä nuorten kehityksen kannalta edesauttaen esimerkiksi identiteetin ja yhteenkuuluvuuden löytämistä.²

Lapsiasiavaltuutettu alleviivaa sen tärkeyttä, ettei erityisen huolenpidon jaksoa pitkitetä EHO-jaksoja ketjuttamalla. Tätä tulee valvoa tarkasti. On huomattava, että pitkä erityisen huolenpidon jakso todennäköisesti voi myös estää lapsen paluun entiseen sijaishuoltopaikkaansa, sillä sijaishuoltopaikat eivät voi pitää paikkoja tyhjillään näin kauan – ainakaan ilman erillistä korvausta. Lapsen hoidon pysyvyyden ja ihmissuhteiden jatkuvuuden kannalta tämä tulee muodostamaan ongelman, sillä käytännössä EHO-jakso tulee usein merkitsemään uutta sijoitusta. Myös esitysluonnoksen perusteluissa tunnustetaan sijoituspaikan vaihtumisen negatiiviset vaikutukset lapselle: *"Toistuvat sijoituspaikkojen vaihdokset vahvistavat lapsen tunnetta siitä, että kukaan ei pysty asettamaan hänelle rajoja eikä auttamaan, ja heikentävät hänen luottamustaan muihin ihmisiin."* (s. 78) Lapsiasiavaltuutettu painottaa tämä näkökulman huomioimista käytännössä.

Esitysluonnoksessa ehdotetut muutokset antavat viranomaisille ja lastensuojelun laitoshoidon työntekijöille aiempaa huomattavasti laajemmat valtuudet rajoittaa lasten perusoikeuksia. Tämän vuoksi lain toteutumista olisi syytä seurata tarkasti ja suunnitelmallisesti, varata tähän seurantaan riittävät resurssit ja tarvittaessa tehtävä nopeita korjausliikkeitä. Lisäksi on syytä muistaa, ettei muiden palvelujen, kuten erityisopetuksen, psykiatrian, vammaispalvelujen ja päihdehoidon, puutteita tule paikata lastensuojelulakia muuttamalla.

Lasten oikeusturvan toteutumisen kannalta on kannatettavaa, että päätösvalta esimerkiksi palvelutarpeen arvioinnista on viranhaltijalla. Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, ettei se johda byrokratian jäykkyyden tai henkilöstövajeen vuoksi kohtuuttomiin tilanteisiin ja tuen ja hoidon saannin viivästyksiin.

Lapsiasiavaltuutettu nostaa esiin myös turvapaikanhakijalasten sekä paperittomien lasten tilanteen lastensuojelussa. Turvapaikanhakijalasten etenkin yksin tulleiden alaikäisten, kannalta on hyvä, että hallituksen esityksessä (25 §) laajennetaan ilmoitusvelvollisuuden piiriä. Turvapaikanhakijalasten erityistilanne olisi hyvä huomioida etenkin lain käytännön soveltamisessa laajemminkin. On tärkeää ehkäistä erilaisten tulkintakäytäntöjen ja -epäselvyyksien syntymistä kunnissa ja turvata kohdennettu ja tehokas puuttuminen lapsen tarpeisiin perustuen. Paperittomat lapset kuuluvat lastensuojelulain soveltamisalan piiriin perustuen viimekädessä YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 2 artiklaan, joka kieltää Suomen lainkäyttöpiirissä olevien lasten syrjinnän mm. lapsen alkuperään, vanhemman asemaan tai muuhun seikkaan perustuen. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että paperittomien lasten yhden-

vertaiseen kohteluun kiinnitettäisiin käytännössä huomiota, eikä oikeuksien toteutuminen jäisi riippumaan oleskelukunnasta.

Lastensuojelulakia on vuosien kuluessa muutettu usein ja yhdessä sosiaalihuoltolain kanssa, ja se muodostaa kokonaisuuden, joka on hyvin haastava ja monin kohdin vaikeaselkoinen. Lastensuojelulain kokonaisuudistus olisi käynnistettävä pikimmiten. Vähintäänkin nyt ehdotettavien muutosten täytäntöönpanoa tulee seurata alusta alkaen huolellisesti. Säädöksiä soveltavien ammattihenkilöiden täydennyskoulutukseen tulee panostaa.

Lapsiasiavaltuutettu on useissa yhteyksissä vaatinut lastensuojelun kansallisen koordinaation, ohjauksen ja tutkimuksen vahvistamista. Viimeksi asiaa esitettiin 26.10.2020 lapsiasiavaltuutetun järjestämässä pyöreän pöydän tilaisuudessa lastensuojelun laitoshoidon tulevaisuudesta, jossa edustettuna oli 20 instituutiota lastensuojelun eri sektoreilta. Lastensuojelulakia muutettaessa siihen olisi tarkoituksenmukaista lisätä velvoite lastensuojelun kansallisen koordinaation, ohjauksen ja tutkimuksen vahvistamisesta.

Lopuksi huomautamme, että esityksessä on jonkin verran kirjoitusvirheitä, jotka ajoittain vaikeuttavat luetun ymmärtämistä. Esimerkiksi s. 185: *"Neuvottelukunnan tehtäviin ei kuulu julkisen vallan käyttö neuvottelukunnalle asetettavat tehtävät edellyttäisi virkavastuuta."*

Jyväskylässä 20.5.2021

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
Lakimies

Merike Helander
Lakimies

¹ Lapsiasiavaltuutetun lausunto vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi 12.2.2021.

² YK:n lapsen oikeuksien komitea on painottanut nuoruusiän erityistarpeiden, esimerkiksi sosiaalisen kanssakäymisen toteutumisen myönteistä vaikutusta lapsen kehitykseen useassa yhteydessä. Ks. esim. CRC/C/GC/17, kohdat 14 ja 33, CRC/C/GC/20, kohdat 15-17.